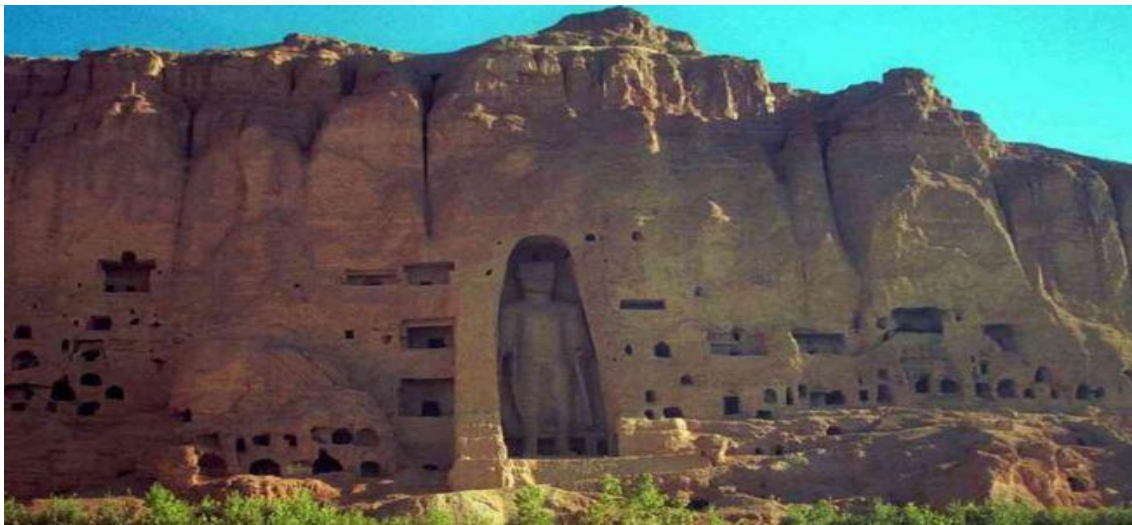

Khía cạnh chính trị của việc ‘tiêu diệt lịch sử’

Nguồn: Richard N. Haass, “The Politics of Historicide”, *Project Syndicate*, 24/02/2017.

Biên dịch: Đặng Tấn Phước | Hiệu đính: Lê Hồng Hiệp

Trong một thế giới hỗn độn, Trung Đông đang nổi bật hơn cả. Trật tự từ sau Thế chiến I đang đổ vỡ khắp khu vực. Nhân dân Syria, Iraq, Yemen, và Libya đã phải trả một cái giá khổng lồ. Nhưng không phải chỉ tương lai hay hiện tại của khu vực này bị ảnh hưởng. Một nạn nhân nữa của bạo lực ngày hôm nay chính là quá khứ.

Nhà nước Hồi giáo (ISIS) quyết định sẽ phá hủy những thứ mà nó cho là không đủ tính Hồi giáo. Điển hình nhất là ngôi Đền Bal tuyệt đẹp ở Palmyra, Syria. Khi tôi viết bài này, thành phố Mosul ở phía bắc Syria đang được giải phóng sau hơn hai năm nằm dưới quyền kiểm soát của ISIS. Tuy vậy, điều này sẽ không xảy ra đủ sớm để cứu vãn được những bức điêu khắc đã bị phá hủy, các thư viện bị thiêu rụi, hay những lăng tẩm bị cướp phá.

Chấn chấn là việc phá hủy những di vật văn hóa không chỉ giới hạn trong khu vực Trung Đông. Năm 2001, thế giới đã phải rùng mình khi chứng kiến quân Taliban cho nổ tung những bức tượng Phật lớn ở Bamiyan. Gần đây hơn, các phần tử Hồi giáo

cực đoan đã phá hủy nhiều lăng mộ và văn tự ở Timbuktu. Nhưng ISIS đang tiến hành việc phá hủy ở một tốc độ chưa từng có.

Việc nhắm vào quá khứ không phải là mới. Alexander Đại Đế hơn 2,000 năm trước đã phá hủy phần lớn cái mà bây giờ được gọi là Persepolis. Những cuộc chiến tranh tôn giáo, giày xéo Châu Âu trong hàng thế kỷ, đã tàn phá nhiều nhà thờ, biểu tượng, và các tác phẩm hội họa. Stalin, Hitler, và Mao gắng sức hủy diệt các tòa hà, công trình văn hóa nghệ thuật, hay những ý kiến được cho là nguy hiểm. Nửa thế kỷ trước, quân Khơ-me Đỏ cũng đã phá hủy nhiều đền thờ và đền đài khắp Campuchia.

Thật ra, điều có thể được miêu là "tiêu diệt lịch sử" này là hoàn toàn dễ hiểu cũng như sai trái. Các nhà lãnh đạo mong muốn uốn nắn một xã hội xoay quanh theo một nhóm những ý tưởng, lòng trung thành, và các cách ứng xử mới và khác biệt cần trước tiên phá hủy những bản sắc cũ của người lớn và ngăn chặn việc lan truyền những bản sắc này tới trẻ em. Các nhà cách mạng tin rằng, phá hủy những biểu tượng và những bản sắc và ý nghĩa chúng hiện thân là một điều kiện tiên quyết để xây dựng một xã hội, văn hóa, và/hoặc chính thể mới.

Vì lý do này, việc bảo tồn và bảo vệ quá khứ là cần thiết với những người muốn đảm bảo rằng những kẻ cuồng tín nguy hiểm ngày nay không thành công. Bảo tàng và thư viện là vô giá không chỉ vì chúng lưu trữ và trưng bày những vật thể thể hiện cái đẹp, mà còn vì chúng bảo vệ những di sản, giá trị, ý tưởng, những câu chuyện kể góp phần tạo nên bản thân chúng ta và giúp chúng ta truyền những tri thức đó đến những lớp người kế tiếp.

Phản ứng chủ yếu của các chính phủ về nạn tiêu diệt lịch sử là cấm buôn bán các hiện vật và tác phẩm nghệ thuật bị đánh cắp. Điều này là rất cần thiết vì nhiều lý do, bao gồm thực tế là những kẻ phá hủy các di tích văn hóa, bắt làm nô lệ và giết đàn ông, đàn bà và trẻ em vô tội, đã có được nguồn lực mà chúng cần một phần nhờ việc bán những kho báu cướp được. Công ước Hague năm 1954 kêu gọi các quốc gia không nhắm vào các di tích văn hóa và tránh sử dụng chúng vì mục đích quân sự, như xây dựng trận địa, đóng quân hay tích trữ vũ khí. Mục đích của việc này rất rõ ràng: bảo vệ và lưu giữ quá khứ.

Tuy nhiên, ta không nên thổi phồng tầm quan trọng của những hiệp ước quốc tế như vậy. Chúng chỉ áp dụng cho những chính phủ đồng ý trở thành thành viên của Công ước này. Không có một hình phạt nào cho việc làm ngơ hay rút khỏi Công ước 1954. Cả Iraq và Syria đã làm ngơ nó, và Công ước cũng không áp dụng cho các chủ thể phi quốc gia (như ISIS). Hơn nữa, cũng không có cơ chế hành động nào trong trường hợp một thành viên của Công ước hoặc ai khác có những hành động mà Công ước muốn ngăn chặn.

Sự thật đau đớn là có rất ít điều cộng đồng quốc tế có thể làm ngoài việc viện dẫn thường xuyên Hiệp ước này. Thật vậy, trong một thế giới không mong muốn thực hiện trách nhiệm bảo vệ con người, như ta đã thấy gần đây nhất ở Syria, thì sẽ khó có thể hợp sức được để bảo vệ các tượng đài, văn tự, hay các bức tranh.

Không gì có thể thay thế được cho việc ngăn chặn những kẻ sẽ phá hủy các tài sản văn hóa trước khi chúng kịp làm vậy. Trước những đe dọa chính của ngày hôm nay với quá khứ, điều này có nghĩa là cần thuyết phục các thanh niên tránh xa con đường cực đoan, làm chậm dòng chảy của việc tuyển mộ tân binh và nguồn lực tới các nhóm cực đoan, thuyết phục chính phủ triển khai cảnh sát và các đơn vị quân đội nhằm bảo vệ các khu vực có giá trị, và, khi cần thiết, tấn công những kẻ khủng bố trước khi chúng kịp ra tay.

Nếu chính phủ là căn nguyên của sự đe dọa đối với các di tích văn hóa, các biện pháp trừng phạt có thể là một công cụ hợp lý hơn. Lên án, truy tố, buộc tội, và bỏ tù những kẻ phá hoại có thể sẽ là một tấm gương cho những kẻ khác – tương tự như cách ngăn chặn việc dùng vũ lực với con người.

Cho tới lúc đó, tiêu diệt lịch sử vẫn sẽ vừa là một mối đe dọa, và như chúng ta thấy, vừa là một thực tế. Quá khứ vẫn sẽ bị đe dọa, tương tự như hiện tại và tương lai vậy.

Richard N. Haass, Chủ tịch Hội đồng Quan hệ Đối ngoại (CFR), nguyên là Giám đốc Hoạch định Chính sách của Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ (2001–03), đặc phái viên của Tổng thống George W. Bush tại Bắc Ireland, và Điều phối viên của chương trình Tương lai của Afghanistan. Ông là tác giả cuốn A World in Disarray: American Foreign Policy and the Crisis of the Old Order.

Hình: Bức tượng Phật lớn ở Bamiyan trước khi bị Taliban phá hủy.

Nguồn: <http://nghienquocute.org/2017/04/14/khia-can-h-chinh-tri-cua-viec-tieu-diet-lich-su/>

www.vietnamvanhien.info

TỦ SÁCH VĂN HIẾN VỚI HƠN 4800 TÁC PHẨM